

**REFLECȚII ASUPRA DECLARĂRII NECONSTITUȚIONALITĂȚII MĂSURII
DE SIGURANȚĂ „CASTRAREA CHIMICĂ”***Ludmila NEGRITU**Universitatea de Stat din Moldova*

În cadrul prezentului demers științific este reflectată poziția autorului vizavi de Hotărârea Curții Constituționale nr.18 din 04.07.2013 privind controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal nr.985-XV din 18 aprilie 2002 și din Codul de executare nr.443-XV din 24 decembrie 2004, în redacția Legii nr.34 din 24 mai 2012 pentru completarea unor acte legislative. Hotărâre prin care au fost declarate neconstituționale următoarele prevederi: articolul 98 alineatul (2) litera b¹), articolul 104¹ din Codul penal nr.985-XV din 18 aprilie 2002, articolul 174 alineatul (3¹) și articolul 291¹ din Codul de executare nr.443-XV din 24 decembrie 2004, în redacția Legii nr.34 din 24 mai 2012 pentru completarea unor acte legislative. Acest demers științific este fundamentat pe analiza punctelor de vedere doctrinare și a legislației naționale ce vizează instituția castrării chimice, fiind analizată temeinicia și raționalitatea argumentelor invocate în hotărârea menționată a Curții Constituționale. În rezultatul cercetării s-a conchis asupra neconstituționalității prevederilor legale privind castrarea chimică ca urmare a unei mari carențe normative în materia reglementării respectivei măsuri de siguranță și a garanțiilor legislative ce vizează respectarea drepturilor, libertăților constituționale și a demnității umane, fiind aduse argumente suplimentare în vederea susținerii respectivei hotărâri. Sunt propuse recomandări în vederea ameliorării cadrului legal pertinent, astfel încât să corespundă standardelor internaționale în materia drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și să nu contravină prevederilor Constituției Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: *castrare chimică, măsură de siguranță, parafilie, intervenție medicală, normă neconstituțională.*

**REFLECTIONS ON DECLARING UNCONSTITUTIONAL SAFETY MEASURE
„CHEMICAL CASTRATION”**

Under this approach reflected the author's position opposite the Constitutional Court Decision No.18 of 04.07.2013 on the constitutionality of provisions of the Criminal Code No.985-XV of 18 April 2002 and the Enforcement Code No.443-XV of 24 December 2004 as amended by Law No.34 of 24 May 2012 for the completion of certain acts, which were declared unconstitutional the following provisions: Article 98 (2) b¹), Article No.104¹ of the Penal Code No.985-XV of April 18, 2002. Article 174 (3¹) and 291¹ of the Enforcement Code No.443-XV of 24 December 2004 as amended by Law No.34 of 24 May 2012 for the completion of certain acts. This article is based on the analysis of doctrinal views and the national legislation concerning the institution of chemical castration, so to assess the validity and rationality of the arguments of mentioned Constitutional Court's Decision. The result of the investigation was concluded on the unconstitutionality of the law stipulations on chemical castration as a result of a normative regulation gaps concerning the safety and legislative guarantees for the respect of rights, constitutional freedoms and dignity, bringing additional arguments to support the respective decision. There were proposed recommendations to improve the pertinent legal framework so as to match international standards on human rights and fundamental freedoms and not to come in conflict with the Constitution's rules of Republic of Moldova.

Keywords: *chemical castration, safety measure, paraphilia, medical intervention, unconstitutional norms.*

Prin Legea Republicii Moldova pentru completarea unor acte legislative, nr.34 din 24.05.2012 [14], sistemul sancționator prevăzut de legea penală a fost completat cu o nouă măsură de siguranță, fapt realizat prin inserarea în Capitolul X al Părții Generale a Codului penal al Republicii Moldova – „Măsurile de siguranță”, la art.98, a unei noi litere, devenite lit.b¹), care a fost denumită „castrarea chimică”. Reieșind din prevederile art.104¹ CP RM, castrarea chimică reprezintă o măsură de siguranță obligatorie sau, după caz, discreționară, aplicată de către instanța de judecată persoanelor care au săvârșit infracțiuni ce atentează la inviolabilitatea sexuală a minorilor ori la libertatea sau inviolabilitatea sexuală a persoanei.

După o aplicabilitate timp de un an de zile a novejii consacrate, numita măsură de siguranță a fost declarată neconstituțională. La concret, prin Hotărârea Curții Constituționale nr.18 din 04.07.2013 privind controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal nr.985-XV din 18 aprilie 2002 și din Codul de executare nr.443-XV din 24 decembrie 2004, în redacția Legii nr.34 din 24 mai 2012 pentru completarea unor acte legislative [10], au fost declarate neconstituționale următoarele prevederi legislative: art.98 alin.(2) litera b¹), art.104¹ din Codul penal nr.985-XV din 18 aprilie 2002; art.174 alin.(3¹) și art.291¹ din Codul de executare

nr.443-XV din 24 decembrie 2004, în redacția Legii nr.34 din 24 mai 2012 pentru completarea unor acte legislative. O asemenea poziție a Curții Constituționale a Republicii Moldova suscită un mare interes, în-deosebi în planul aspectelor motivaționale, considerent din care în prezentul demers științific ne-am propus realizarea unei cercetări asupra: oportunității consacării castrării chimice, asupra justificării ei sociale și de drept, aspecte confruntate cu argumentele Curții Constituționale privind declararea neconstituționalității măsurii de siguranță „castrarea chimică”.

Castrarea chimică are, întâi de toate, o conotație terapeutică ce vizează procesul de blocare a impulsurilor sexuale de anumiți compuși chimici hormonalți [9, p.13]. Deci, este un tip de castrare temporară, care, de fapt, nu ține de extirparea sau sterilizarea invazivă a glandelor sexuale, ci de administrarea unor substanțe medicamentoase care acționează asupra creierului inhibând hormonii care stimulează testiculele să producă testosteronul. Potrivit practicii altor state, substanțele active cel mai frecvent utilizate sunt: **medroxyprogesterone acetat (MPA)**, **ciproterone acetat (CPA)**, dar și leuprolide acetat (LMA), hormoni eliberatori ai gonadotropinei, fiind considerate substanțe medicamentoase psihotrope.

Medroxyprogesterone acetat (MPA) este un antiandrogen, fiind un agent puternic al progesteronului, al cărui efect biologic principal este inhibarea secreției gonadotropinei, în dependență de dozaj. În consecință, producerea testosteronului în testicule este semnificativ redusă. MPA suprimă complet secreția testosteronului la indivizii afectați de parafilie cu o doză de la 500 la 1000 mg pe săptămână, deși este de obicei administrat în doze de 300 până la 500 mg pe săptămână. Ocazional, anumiți pacienți au raportat beneficii și cu doze mai mici (aproximativ câte 50 mg/zi). MPA posedă proprietăți anxiolitice care, probabil, sunt secundare în raport cu diminuarea semnificativă a fanteziilor sexuale anormale, a dorințelor sexuale și a comportamentului inerent acestora. De asemenea, se reduce numărul erecțiilor matinale pe săptămână, numărul ejaculărilor săptămânale și, în consecință, conduitele specifice pedofiliei.

MPA a fost utilizat pentru prima dată de Money în 1966 la tratarea unui pedofil travestit. De atunci acesta a fost utilizat extins, în particular în Statele Unite ale Americii și în Australia. Acest agent chimic, propus în doze terapeutice, inhibă rapid secreția hormonului responsabil și concentrația testosteronului descrește în decurs de 1-2 săptămâni de la administrare. Pe lângă efectul terapeutic de bază, un număr mare de pacienți au prezentat o serie de efecte colaterale generate de utilizarea MPA. Consecințele administrării acesteia pot include: creșterea masei corporale, slăbiciuni, oboseală, coșmaruri nocturne, cefalee, crampe musculare, dispnee, embolii pulmonare, calculi biliari, diabet, posibile diminuări ale densității minerale a oaselor, frisoane, transpirații reci, hipertensiune, dificultăți de respirație, cantități sporite de glucoză în sânge, greață, reducerea în dimensiune a testiculelor și diminuarea spermatogenezei. Unii cercetători sugerează că MPA este un medicament adjuvant care poate determina starea de hipersexualitate după încetarea tratamentului [12, p.2].

A doua substanță activă, de obicei administrată în castrarea chimică, este Cyproterone acetat (CPA). Acest antiandrogen este utilizat încă din anul 1970, în principal în Europa, Canada și în Orientul Mijlociu. În Statele Unite încă nu a fost autorizată folosirea lui în tratamentul niciunei tulburări. Ciproteronul și derivatul său 17 alfa-acetat sunt niște steroizi sintetici și posedă o structură similară progesteronului. Posedă un efect puternic progestațional, care este cel puțin de 100 de ori mai puternic decât progesteronul. CPA inhibă secreția hormonului de luteinizare (LH) și a hormonului foliculului stimulant, conducând la diminuarea secreției de testosteron în testicule [11, p.374]. Caracteristicile CPA privind inhibarea androgenului și gonadotropinei sunt dependente de dozele administrate. Această substanță este luată oral de la 50 la 200 mg/zi. Este posibilă administrarea intramusculară cu o doză de la 300 până la 600 mg/zi. Efectele terapeutice sunt similare cu cele ale MPA, doar că în cazul CPA, chiar dacă este bine tolerat de ficat, oricum există riscul de cancer la ficat în condițiile unui tratament îndelungat.

Studiile științifice realizate au demonstrat eficacitatea terapiei antiandrogenice, relevând și alte beneficii pentru indivizii afectați de parafilie, pe lângă cele specificate mai sus: caracterul reversibil al funcțiilor sexuale, dispariția efectelor adverse în decurs de cca 3 săptămâni, ca urmare a suspendării administrării substanțelor active. De asemenea, aplicarea procedurii determină reducerea frustrării sexuale, a potenței sexuale, frecvenței și intensității activității de masturbare. Consecința cea mai evidentă a castrării chimice este atenuarea recidivei în rândul celor ce suferă de parafilie până la 25-28% [9, p.26]. Este oportun a reduce moderat interesele sexuale și fanteziile excitante pentru ca individul în cauză să-și poată controla propriul comportament sexual agresiv în plină autonomie, să-și poată reconstrui o rezistență mult mai solidă la aceste instincte sexuale anormale. Terapia antilibidică este eficientă în controlul parafiliilor cu condiția combinării acesteia cu un

tratament psihologic personalizat. Deseori se omite că în geneza sexualității și comportamentelor sexuale, pe lângă aspectele biologice și fizice, concurează și cele psihologice. Pentru a reduce riscul de recidivă este important a elabora o terapie complexă individuală, care să prevadă atât un tratament medicamentos, cât și psihoterapeutic individual sau de grup.

Deloc întâmplător am abordat aspectele terapeutice ale substanțelor administrate în procesul implementării măsurii de siguranță. În primul rând, prin aceste conotații se profilează natura măsurii de siguranță. Sub acest aspect, este clar conturat că, de fapt, castrarea chimică reprezintă un tratament medical, iar o intervenție în domeniul sănătății nu se poate efectua decât după ce persoana vizată și-a dat consimțământul liber și în cunoștință de cauză. Este o regulă fără derogare, prevăzută în Capitolul II – „Consimțământul” din Convenția pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane cu privire la aplicarea biologiei și medicinei, ratificată de Republica Moldova [7]. De aici și constatarea: castrarea chimică nonvoluntară consacrată în legea penală a Republicii Moldova apare ca o agresiune corporală instituționalizată, deci contrară art.3 din Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului, care prevede: „Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante” [4]. Niciunul din beneficiile enumerate *supra* pe care le discerne măsura de siguranță nu poate să justifice legiferarea castrării chimice nonvoluntare. Or, potrivit alin.(2) art.54 din Constituția Republicii Moldova în coroborare cu alin.(3) al aceluiași articol, exercițiul drepturilor și libertăților (dreptul de a nu fi supus torturii, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante) nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției. De asemenea, alin.(2) art.2 din Convenția ONU împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante [6] prevede că nicio împrejurare excepțională, oricare ar fi ea, fie că este vorba despre starea de război sau amenințare cu războiul, de instabilitate politică internă sau despre orice altă stare de excepție (sublinierea ne aparține – *n.a.*), nu poate fi invocată pentru a justifica tortura. Deci, atât timp cât este reprobabilă în plan internațional, castrarea chimică nonvoluntară nu poate constitui o restrângere a drepturilor fundamentale ale omului.

Astfel, intervenția medicală în contextul Legii nr.34 din 24.05.2012 ar putea fi justificată dacă ar fi fost coroborată cu întregul sistem de legi – garanții ale drepturilor și libertăților omului, urmărind astfel un scop legitim. Legea menționată nu oferă reglementări suficiente pentru a permite aplicarea castrării chimice, deoarece nu este previzibilă și suficient de precisă și nu oferă o protecție împotriva arbitrarului. Mai mult decât atât, în condițiile reglementărilor concepute, conform cărora castrarea chimică adoptă caracter obligatoriu, indiferent de necesitatea terapeutică și în lipsa unui cadru juridic desfășurat privind aplicabilitatea acesteia, adică a Regulamentului cu privire la modul de executare a măsurii de siguranță specificat în art.291¹ din Codul de executare nr.443-XV din 24 decembrie 2004, în redacția Legii nr.34 din 24 mai 2012 pentru completarea unor acte legislative, este fără tăgadă o ingerință care nu urmărește un scop legitim și nu asigură un echilibru corect între drepturile individului și nevoia de apărare socială (art.54 din Constituția Republicii Moldova). Cu referire la respectiva problemă, Curtea Constituțională în hotărârea sa nr.18 din 04.07.2013 a făcut referire la jurisprudența Curții Europene, statuând că în domeniul asistenței medicale, chiar și în cazul în care refuzul de a accepta un tratament special ar putea conduce la un rezultat fatal, impunerea unui tratament medical fără consimțământul pacientului, dacă acesta este adult și sănătos mental, ar constitui o încălcare a dreptului său la integritate fizică.

În altă ordine de idei, făcând referire la Manualul Diagnostic și Statistic al Tulburărilor Psihice, elaborat de Asociația Americană de Psihiatrie, conchidem că pedofilia, cunoscută drept o perversiune sexuală, intră în categoria tulburărilor psihiatrice, supranumită „parafilie” [2, p.44].

- Potrivit studiilor [15, p.339], caracteristicile esențiale ale parafiliei se împart convențional în două criterii:
- criteriul A: fantezii, impulsuri sexuale sau comportamente recurente și intens excitante sexual, care, în general, privesc: obiecte neînsuflețite; suferința sau umilirea sa sau a partenerului; copii (în general de 13 ani sau mai mici) sau alte persoane inconștiente, și care se manifestă mai mult de 6 luni (sublinierea ne aparține – *n.a.*);
  - criteriul B: dorințele sexuale, fanteziile care cauzează un disconfort semnificativ din punct de vedere clinic sau compromiterea în plan social, profesional sau alte domenii importante pentru funcționare.

Deci, pedofilia este o parafilie ce constă în preferința sexuală a copiilor de vârstă prepuberală sau puberală inițială. Chiar dacă nu este asociată cu violența veritabilă și proprie, conduita pedofilică este cenzurată și cenzurabilă, pentru că este îndreptată către persoane ce nu au capacitatea de a da un consimțământ valid. A și demonstrat-o S.Brânză într-un studiu consacrat, alegație care nu poate fi trecută cu vederea: „În cazul raportului sexual sau al oricărui alt act de penetrare vaginală sau anală, exprimarea consimțământului de către victima care nu a împlinit vârsta de 16 ani are un caracter dualist: 1) consimțământul univoc, presupunând discernământul, la a cărui temelie se poate afla curiozitatea victimei, interesul material sau atracția sexuală din partea ei; 2) consimțământul aparent, presupunând lipsa discernământului, care constă în lipsa opunerii rezistenței din partea victimei, din cauza că ea nu înțelege semnificația celor ce i se întâmplă” [1, p.43].

Mai mult ca atât, începerea vieții sexuale la etapa când individul nu este suficient de matur ca să înțeleagă ce implică astfel de relații, poate genera niște daune psihologice colosale. Indiferent că se discută despre pedofilii „nonviolente” sau cei „violente”, ambele categorii sunt distructive și în ambele este prezentă dorința de a triumfa asupra unui obiect dezumanizat.

În general, se consideră că există o diagnoză în sensul parafiliilor doar dacă subiectul are 16 ani și este cel puțin cu 5 ani mai mare decât victima [15, p.349]. Prin prisma ICD-10, adică a Clasificării Statistice Internaționale a Bolilor și a Problemelor legate de Sănătate, elaborate de Organizația Mondială a Sănătății, dacă subiectul este și el un adolescent și este dat spre soluționare un caz izolat în care a fost implicat, atunci nu există niciun motiv pentru a fi diagnosticat ca având o astfel de deviație.

De obicei, pedofilii sunt acele persoane nematurizate din punct de vedere instinctiv, emoțional, afectiv care nu consimt autenticitatea și reciprocitatea unui raport amoros evoluat (pedofilie primară). Altceva (dar puține cazuri din acestea) este când comportamentul pedofilic reprezintă o manifestare accesorie a unei tulburări psihiatrice sau apare cu adevărat ca urmare a alterării sistemului nervos central; în așa cazuri se va vorbi de „pedofilie secundară”, distinctă de o pedofilie „primară”. Este de reținut că parafiliile sunt mai apropiate de grupurile nosografice ale nevrozelor și de tulburările de personalitate, de asemenea fiind expresia unei anomalii și a variabilității individuale, rămânând departe de cadrele simptomatice ale destructurării personalității, ale pierderii raportului cu realitatea, ale disocierii ideatice și afective, de compromiterea senzopercepției (halucinații) și a conținutului gândirii (delire), care caracterizează boala psihică. Din aceste considerente, era absolut necesar ca legiuitorul să diferențieze destinatarii castrării chimice. Iată de ce considerăm că destinatarii castrării chimice trebuie să fie acei indivizi care suferă cu adevărat de o tulburare psihică și nu de pedofilie, care, în opinia noastră, nici măcar nu reprezintă o perversiune sexuală, ci este un comportament deviant, ales de către făptuitor, în baza liberului arbitru pentru a-și satisface propriile nevoi „anormale” prin intermediul unor persoane inocente și imature fiziologic, psihologic și intelectual, astfel reprezentând niște ținte ușoare. În acest sens, măsura de siguranță nou-instituită avea șanse de viabilitate în măsura în care legiuitorul identifica exact cercul persoanelor asupra cărora urma să se aplice castrarea chimică, după anumite criterii concrete, în temeiul unei expertize medicale și nu tacit să se prezume destinatarul acestei măsuri de siguranță. Mai mult ca atât, legiuitorul trebuia să instituie o condiție precedentă luării deciziei cu privire la castrare, și anume: supunerea la expertiză psihiatrică/psihologică, pentru a decide dacă respectivul individ este eligibil pentru o astfel de intervenție medicală. În același context, nu putem trece cu vederea opinia lui S.Ferracuti, psiholog și profesor de psihologie clinică, potrivit căreia castrarea chimică este inutilă în cazul în care nu se va identifica minuțios destinatarul acestei terapii [16]. Se argumentează că dacă persoana își dezvoltă o anumită predilecție sexuală, este dificil a o schimba. De impulsurile sexuale deviante, de anumite perversiuni sexuale care conduc persoana să comită acțiuni sexuale cu caracter violent este foarte complicat să te vindeci. O cale de învingere a acestor pulsuni este adoptarea unei atitudini psihologice conștiincioase de a învăța să domini aceste instincte, prin intermediul unui tratament psihoterapeutic, care de asemenea nu garantează o reușită. Prin urmare, castrarea chimică prin administrarea antiandrogenului ciproteron are un rezultat doar dacă se stabilește o diagnoză corectă și dacă făptuitorul a acționat din motive sexuale. Pentru categoriile de violatori sadiști, substanța administrată nu are efect, deoarece făptuitorul nu acționează din raționamente erotice, dar din cauza urii față de femei (copii), pe care el le consideră că trebuie pedepsite. Această sancțiune este utilă pentru acei care au capacitatea de a se schimba.

Reieșind din raționamentele invocate, considerăm că pentru a produce o schimbare în propria personalitate nu este suficient să fii capabil, dar să ai și motivația necesară pentru a o face. În definitiv, fiecare făptuitor care a comis o faptă în sensul art.171 alin.(3) lit.a) și b), art.172 alin.(3) lit.a) CP RM urmează a fi diagnosticat

corect, identificându-se cauzele și toate particularitățile săvârșirii unor astfel de fapte, pentru a-l putea încadra într-o anumită categorie a devierilor și, respectiv, stabilindu-i o sancțiune potrivită și efectivă în sensul corijării și înlăturării pericolului social pe care îl reprezintă. Conchidem că în condițiile în care legiuitorul ar reglementa modalitatea de individualizare a subiectului supus castrării chimice prin supunerea la expertiză psihiatrică obligatorie, în sensul relevării unor tulburări parafilice, indispensabilitatea terapeutică ar fi incontestabilă și nu ar fi motiv aparent de a invoca încălcarea art.3 al Convenției Europene pentru Protecția Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului.

O altă problemă pe care o prezintă măsura de siguranță analizată este cea a vârstei subiectului supus castrării chimice, aspect nerelevat în Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.18/2013. Reieșind din prevederile alin.(2) art.104¹ CP RM, castrarea chimică se aplică în mod obligatoriu, indiferent de pedeapsa principală pentru infracțiunile prevăzute la: art.171 alin.(3) lit.a) și b) CP RM; art.172 alin.(3) lit.a) CP RM. Nu putem să nu remarcăm că, în acord cu alin.(2) art.21 CP RM, pentru numitele infracțiuni legiuitorul a instituit vârsta subiectului infracțiunii de 14 ani. Considerăm că este inadmisibil, dar și degradant să supunem un minor la castrare chimică, încălcând vădit principiul interesului superior al copilului, proclamat de Convenția internațională privind drepturile copilului [5, alin.(1) art.3], de Constituția Republicii Moldova [3, art.50] și de Legea privind drepturile copilului [13, art.24]. Castrarea puberală afectează dezvoltarea somatică, fiind devastatoare pentru persoanele de sex masculin, caracterizată de producerea modificărilor în dezvoltarea psihică și intelectuală [8, p.2]. Tocmai de aceea în unele state în care este consacrată această sancțiune legiuitorul a ținut cont de aceste particularități. Bunăoară, în Germania vârsta subiectului castrării chimice nu poate fi mai mică de 25 ani. Acesta poate fi supus tratamentului doar după ce a fost supus expertizei medicale pentru eligibilitate terapeutică [9, p.8].

Conchidem că, în prezența unei penurii legislative privind reglementarea castrării chimice, a normelor legale de punere în executare a respectivei măsuri de siguranță și a garanțiilor legislative ce vizează respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, ne raliem poziției Curții Constituționale reflectate în Hotărârea nr.18 din 04.07.2013, susținând fără rezerve neconstituționalitatea art.98 alin.(2) litera b¹), art.104¹ CP RM, art.174 alin.(3¹) și a art.291¹ din Codul de executare.

Bibliografie:

- BRÎNZĂ, S. Comentariul unor prevederi ale Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție, nr.17 din 07.11.2005, „Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală”: infracțiunile prevăzute la art.173-175 CP RM. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2009, nr.1, p.38-46.
- COLUCCIA, A., CALVANESE, E. Pedofilia – Un approccio multiprospettico. Milano: Edizioni Franco Angeli, 2007. 270 p. ISBN 88-464-8103-8
- Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1. În vigoare din 27.08.1994.
- Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII din 24.07.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.54-55.
- Convenția internațională cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a ONU la New York, la 20.11.1989. Ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.408-XII din 12.12.1990. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Ediție oficială. Chișinău, 1998, vol.1, p.51-72.
- Convenția ONU împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, adoptată la 10 decembrie 1984, în vigoare din 26 iunie 1987, pentru Republica Moldova în vigoare din 28 decembrie 1995. În: *Tratate internaționale*, 1998, vol.1, p.129.
- Convenția pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane cu privire la aplicarea biologiei și medicinei: Convenția privind drepturile omului și biomedicina, adoptată la Oviedo la 04.04.1997. Ratificată de Republica Moldova prin Legea nr.1256-XV din 19.07.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.110-112.
- DE ROSA, E. Castrazione Universo del Corpo. 1999. Accesat: 02.05.2013 Disponibil: [http://www.treccani.it/enciclopedia/castrazione_\(Universo_del_Corpo\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/castrazione_(Universo_del_Corpo)/) [Accesat: 24.05.2013].
- FARAUNDO, A.R. La castrazione chimica de rei parafilici:dibattito attuale, 2006. Disponibil: <http://www.psicologiagiuridica.com/pub/docs/numero14/articoli.pdf> [Accesat: 27.05.2013].
- Hotărârea Curții Constituționale nr.18 din 04.07.2013 privind controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal nr.985-XV din 18 aprilie 2002 și Codul de executare nr.443-XV din 24 decembrie 2004, în redacția Legii nr.34 din 24 mai 2012 pentru completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.182-185.

11. HOWARD, E. BARBAREE, W. MARSHALL, L. *The Juvenile sex offender*. New York: The Guildford Press, 2006. ISBN: 978-1-59385-978
12. KRUEGER, R.B. HEMBREE, W, HILL, M. Prescription of Medroxyprogesterone Acetate to a Patient with Pedophilia, Resulting in Cushing's Syndrome and Adrenal Insufficiency, În: *Sexual Abuse – A Journal of Research and Treatment*, nr.1079-0632/06 C, 2006. Disponibil: <http://www.paraphilias.com/publications/pdfs/Medroxyprogesterone%20acetat%20article.pdf> [Accesat: 30.05.2013].
13. Legea privind drepturile copilului, nr.338-XIII din 15 decembrie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.13. (art.24)
14. Legea Republicii Moldova pentru completarea unor acte legislative, nr.34 din 24.05.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.126-129.
15. MERZAGORA BETSOS, I. *Criminologia della violenza e dell'omicidio dei reati sessuali dei fenomeni di dipendenza*. Padova: Cedam, 2006. 598 p. ISBN 88-13-26822-X
16. *Stupri: Calderoli ripropone la castrazione chimica*. Disponibil: http://www.dimmidove.it/dettaglio_news.php?id_news=8506 [Accesat: 02.09.2013]

Prezentat la 17.09.2013